

mukaiset rasitteensa. Paikoittainen toisto, yksityiskohtaisuus ja hieman liioitteleva pikkutarkkuus välillä uuvuttavat ulkomaalaista lukijaa. Samat asiat toimivat tosin myös tutkimuksen ansiona: yksityiskohdat havainnollistavat monimutkaisia päättelyketjuja ja lisäävät tutkimuksen luotettavuutta. Saksalaisen vanhuuskeskustelun yksityiskohtaisesta tunteuksesta on hyötyä nyky-Euroopassa, onhan Saksa omine vanhuuspoliittisine ratkaisuineen ehdottomasti kiinnostava tapaus.

Väestön vanheneminen noudattaa Saksassa muista teollistuneista maista tuttua kulkua: se on tapahtunut yleisesti ottaen hitaasti, runsaat sata vuotta jatkuneena gradualistisena kehityksenä. 1950-luvun lopulta alkaen on havaittavissa, että entistä suurempi osa vanhus-

väestöstä elää yli 80-vuotiaiksi. Vaikka demografialla ei lyhyessä juoksussa näytä olevan ratkaisevaa osaa vanhuuskeskustelujen siivittäjänä, pidemmällä aikavälillä sellaiseksi jäsentyy kaikkein vanhimpien ryhmän havaitseminen vanhuuspolitiikan erityiskysymykseksi.

Baumgartl osoittaa, että vanhuuskäsityksissä on enemmän jatkuvuutta kuin muutosta; erilaiset tematisoinnit alkavat elää rinnakkain ja aikaisemat keskustelut saattavat ajankohtaistua uudestaan. Hän päätyy esittämään, että toisen maailmansodan jälkeisessä vanhuuspolitiikassa on havaittavissa oikeastaan vain yksi suuri paradigman muutos: ei-aineellisten tarpeiden nouseminen aineellisten rinnalle 1950-luvulta alkaen. Siihen ovat liittyneet 1950- ja 1960-

luvun keskustelut laitos- ja avohuollon suhteesta, mikä on uudessa muodossa jatkunut hoitokeskusteluna 1990-luvulla. Sosiaalipalvelujärjestelmää koskeva tutkimus viittaa siihen, että suomalaisen vanhuuspolitiikan perustendenssit ovat varsin samankaltaiset kuin Saksassa, vaikka sosiaalipoliittiset käytännön ratkaisut eroavatkin toisistaan.

PIRKKO-LIISA RAUHALA

BIRGIT BAUMGARTL
ALTERSBILDER UND
ALTENHILFE
ZUM WANDEL DER
LEITBILDER VON
ALTENHILFE SEIT 1950.
WESTDEUTSCHER
VERLAG GMBH,
OPLADEN 1997
268 s.

FAKTAJUTTU

Seppo Paananen, Anneli Junton ja Hannele Saulin toimittama ”Faktajuttu – tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt” on erittäin ajankohtainen ja tervetullut artikkelikokoelma. Kirjalle olisi voinut keksiä osuvamman nimen, vaikkapa ”Kvantitatiivisen sosiaalitutkimuksen ongelmia ja anekdootteja”. Kirjan varsin kirjavissa ja tasoltaankin vaihtelevissa teksteissä käsitellään tilastollista tutkimusta tai survey-tut-

kimusta hengästyttävän laajalla otteella. Mukana on vakaavaksi tarkoitettuja pohdintoja kvantitatiivisen tutkimuksen validiteettiongelmista (Reijo Kurkela & Sauli; Päivi Keinänen), henkilökohtaisia muisteluja (Simo Vahvelainen), historiallisia katsauksia Tilastokeskuksen ja tilastoinnin vaiheista (Merja Kinnunen), pohdintoja gallup-demokratian vaaroista (Pertti Suhonen) ja pakinoita sosiaalisen elämän

alkeisluvuista (Seppo Toivianen).

Kokonaisuus ei oikeastaan voikaan pysyä kasassa, eikä kirjaa luultavasti ole tarkoitettu luettavaksi kokonaisuutena tai kerrallaan. Kirjallisuuden lajina kokoelma antaa parhaimmillaan mahdollisuuden poimia joitakin aiheita tai yksittäisiä tekstejä, mutta myös toivottavasti mahdollisuuden nähdä, miten tekstit liittyvät toisiinsa ja minkälai-

nen kokonaisuus on ollut tarkoitus kattaa. Kokonaisuuden hahmottomuus herättää helposti kysymyksiä: miksi juuri nämä tekstit ja miksi juuri nämä kirjoittajat? Faktajutun kohdalla jonkinlainen jämäkämpä aihejäsenitys ja karsiminen olisi kannattanut. Rakenteen ongelmat näkyvät esimerkiksi yläotsikoissa, tekstien sijoittelussa ja osien määrällisessä epätasapainossa.

Suuri osa kirjoittajista on Tilastokeskuksesta ja kirjoittaa Tilastokeskuksen aineistoista. Tässä ei ole mitään pahaa, onhan Tilastokeskus keskeinen tilastoviranomainen maassamme. Tilastoviranomaisia ja keskeisiä kvantitatiivisen tiedon tuottajia on toki muitakin, ja valitsemalla hiukan laajemmalta olisi voitu pohtia keskeisten tiedon tuottajien roolia, tilastointikäytäntöjä ja motiiveja. Tilastokeskuksen keskeinen rooli ja asema joka tapauksessa näkyvät myös käsiteltävissä sisällöllisissä ja metodologisissa ongelmissa.

Kirjoittajien näkymä on myös kovin kotimainen, eikä juuri mikään teksti liitä pohdintojaan kansainväliseen keskusteluun. Kaltaiseni kvantitatiivisesti orientoituneen tutkijan kaipaamaa yleisyyden ja laajempien syysuhteiden keuhkkoa eri ongelmille ei synny. Toimittajat viittaavat alkupuheenvuorossaan vastaavaan brittiläiseen teokseen ja kertovat kirjan olevan yliopistotutkijoiden puheenvuoro virallisten tilastojen taustalla oleviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin tarkoituksiin. Tämä näkökulma on tässä teoksessa kovin ohut. Minkälaisia ovat virallisen tilastoinnin yhteis-

kunnalliset ongelmat ja jännitteet metodologisten ongelmien lisänä ja luojana? Anneli Junton ansiokas historiallinen tarkastelu käsittelee asiaa enemmän tilastointiongelmana.

Useissa artikkeleissa palataan jo Liisa Rantalaihion kirjan alussa esittämään kvantitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen väliseen jännitteeseen turhan usein. Tämänkaltaisessa kirjassa asia on toki pohdittava, mutta jollei erityisesti uutta löydetä (vrt. Matti Kortteinen & Hannu Tuomikoski; Pertti Töttö), pitäisi toistoa välttää. Suomalaisen tieteen onneksi vallalla tuntuvat olevan jo jonkinlaiset välittävät ajatukset, jotka tulevat esiin Suvi Ronkaisen ja Liisa Rantalaihion teksteissä. Kovin kaukana ei ole se ajatus, että tästä välittävästä teemasta tulee yhtä usein toistettu ja yhtä pinnallisesti ymmärretty kuin positivismin kritiikki menneinä vuosina. Kurkela ja Sauli pohtivat näitä ongelmia konkreettisen tiedon keräämiseen liittyvän ongelman kautta ja onnistuvat näin motivoimaan asian esittämistä omassa artikkelissaan. Itselleni vahvistuu ajatus, että tutkimuksen tavoitteiden ja metodisten valintojen välillä olisi hyvä olla jokin yhteys, jopa sosiaalitutkimuksessa. Teeman seuraamista kirjassa vaikeuttaa sitä käsittelevien tekstien hajanaisuus. Asia putkahtaa osana varsin erilaisia otsikoita. Olisi ollut ehkä hyvä katsastaa myös varsinaisen sosiaalitutkimuksen ulkopuolella tehtävää tilasto/survey-tutkimusta.

Erityisen miellyttäviä lukukokemuksia – täysin päinvas-
taisista syistä – olivat Seija Il-

makunnaksen ja Markku Heiskanen tekstit. Ilmakunnas kritisoi kansantaloustieteen teorian ja tilastoaineistojen ongelmia selkeästi kvantitatiivisen tutkimuksen sisäisestä näkökulmasta. Erilaisten tietojen saatavuudesta johtuvat vääristymät tutkimuksessa sekä erilaisten tilastollisten ja matemaattisten menetelmien vieraantuminen todellisesta elämästä lienevät aidosti uhkia kansantaloustieteen kehitykselle.

Markku Heiskanen taas pohtii kaikenlaista tilastotutkimukseen liittyvää hypellen aiheesta toiseen ainakin näennäisen huolettomasti ja epäjohtonmukaisesti. Hän käy kuitenkin läpi useat tärkeät aiheet ja onnistuu välttämään paatosta ja äärimmäisyyksiä.

Faktajuttu on hiukan sekava ja epäyhtenäinen kokonaisuus, jossa kuitenkin on varsin mielenkiintoisia ja hauskoja tekstejä. Kirja on hyvä lisä sosiaalitieteiden menetelmäpohdintaan. Jään yhä kaipaamaan yhtenäisempää ja kattavampaa esitystä tilastollisesta sosiaalitutkimuksesta tai tilastollisesta tutkimuksesta yleensäkin. Tilastotieteen ja epidemiologian vieressä on yhä tilaa.

MARKO ELOVAINIO

SEPPÖ PAANANEN &
ANNELI JUNTTO &
HANNELE SAULI
FAKTAJUTTU
TILASTOLLISEN
SOSIAALITUTKIMUKSEN
KÄYTÄNNÖT
TAMPERE: VASTAPAINO,
1998
336 s.